

Грудзур О. М. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 Національної академії внутрішніх справ

ЗМІСТ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНОГО ДІЯННЯ У ВИГЛЯДІ ПРОХАННЯ НАДАТИ НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ

Зміна системи кримінальної відповідальності за злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, яка почалася в 2009 р. і продовжується зараз, призвела до диференціації кримінальної відповідальності службових осіб, запровадження нових кримінально-правових норм, застосування та визначення якісно нових понять. Значна частина таких змін позитивно впливає на стан протидії вказаним видам злочинів і зумовлюється необхідністю приведення вітчизняного законодавства до вимог міжнародних нормативно-правових актів. Однак окремі позиції, викладені в сучасному законодавстві, можна сприймати неоднозначно як з точки зору юридичної науки, так і правозастосовної практики.

Серед таких нововведень можна згадати про встановлення кримінальної відповідальності за прохання надати неправомірну вигоду. У цьому контексті виникають численні дискусії щодо: доцільності криміналізації прохання надати неправомірну вигоду; сутності самого прохання; визначення моменту закінчення прохання; співвідношення наявних кримінально-правових норм про відповідальність за прохання надати неправомірну вигоду; проблем кваліфікації прохання надати неправомірну вигоду та відмежування його від підбурювання до надання неправомірної вигоди. Підтвердженням таких дискусій слугують наукові праці П. П. Андрушка, О. О. Дудорова, В. В. Кузнецова, В. А. Мисливого, Д. Г. Михайленка, В. І. Осадчого, А. В. Савченка, І. О. Томчук, В. І. Тютюгіна, М. І. Хавронюка, О. Д. Ярошенко та ін.

Кримінальна відповідальність за прохання надати неправомірну вигоду передбачена в ч. 3 ст. 354, ч. 1 ст. 368, ч. 1 ст. 368³, ч. 1 ст. 368⁴ Кримінального кодексу (КК) України, а вказані злочинні діяння фактично відмежовується за суб'єктом самого прохання та адресатом надання

неправомірної вигоди. Отже, проблема кримінальної відповідальності за прохання надати неправомірну вигоду є складною та багатоаспектною. Основоположним постає з'ясування самого змісту суспільно небезпечного діяння у вигляді прохання надати неправомірну вигоду.

Варто звернути увагу, що прохання надати неправомірну вигоду повинно розглядатися як інформаційна дія. За словами М. І. Панова та В. П. Тихого, інформаційні дії – це дії, що полягають у передачі інформації іншим особам і завжди виражаються у словесній (вербальній) формі, а також у будь-яких діях, що несуть інформацію: смислових жестах (конклюдентні дії), виразних рухах (міміка) [1, с. 90]. Саме такими діями, на нашу думку, характеризується прохання надати неправомірну вигоду.

Водночас в українській мові слово «прохання» має таке значення: 1) ввічливе звертання до кого-небудь з метою домогтися чогось, спонукати кого-небудь зробити, виконати щось; 2) просьба; 3) письмове клопотання, заява, складена за офіційно встановленою формою [2, с. 836].

Таким чином, прохання передати неправомірну вигоду потрібно розуміти як діяння, спрямовані на вираження та доведення інформації про потребу передати відповідній особі неправомірну вигоду. Така неправомірна вигода може передаватися (адресуватися): працівнику підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України); службовій особі (ст. 368 КК України); службовій особі юридичної особи приватного права (ст. 368³ КК України); особі, яка надає публічні послуги (ст. 368⁴ КК України). До того ж, у ст. 354 та ст. 368 КК України прохання може стосуватися як надання неправомірної вигоди самому суб'єкту, так і надання неправомірної вигоди третім особам.

За своєю суттю прохання надати неправомірну вигоду є ініціативою адресатом подальшої обіцянки та самого надання йому неправомірної вигоди. Проте прохання надати неправомірну вигоду, на відміну від вимагання неправомірної вигоди (п. 5 примітки до ст. 354 КК України), не поєднується з погрозами і не змушує особу надавати неправомірну вигоду для запобігання шкідливих наслідків щодо своїх прав і законних інтересів. Навпаки, прохання надати неправомірну вигоду має

диспозитивний характер, що дає можливість особі абсолютно вільно обирати варіанти поведінки.

Достатнім є лише висловлення та доведення прохання надати неправомірну вигоду, а отже відповідальність за такі дії буде наставати незалежно від того: чи отримав адресат неправомірну вигоду, чи міг її отримати, яким чином використав неправомірну вигоду.

Водночас способи вираження та доведення відповідної інформації можуть бути різними і фактично не впливають на кваліфікацію прохання надати неправомірну вигоду. Так, прохання надати неправомірну вигоду може виражатися усно, письмово, поведінково (жести міміка) або поєднувати всі чи декілька з цих способів вираження. Способи доведення інформації також можуть бути абсолютно різними і залежати від способу вираження інформації. Способи доведення інформації можуть класифікуватися на безпосередні та опосередковані.

Головним є те, що суб'єкт виражає та доводить відповідну інформацію, яка полягає в потребі надати особі неправомірну вигоду.

Отже, зміст суспільно небезпечного діяння у вигляді прохання надати неправомірну вигоду полягає у вираженні та доведенні інформації про потребу надати відповідній особі неправомірну вигоду.

Список використаних джерел

1. Панов М. Поняття злочину (коментар до Кримінального кодексу України) / М. Панов, В. Тихий // Вісник Конституційного Суду України. – 2004. – № 1. – С. 88–95.

2. Словник української мови : в 11 т. / І. К. Білодід, А. А. Бурячок, В. О. Винник та ін. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 8. – 1977. – 927 с.